
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 342.95

Л. В. Шестак, к. ю. н., доцент

ДЕЛИКТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЯК ВИД ОХОРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Анотація. У статті піднімаються проблеми визначення поняття та юридичного змісту деліктних адміністративних відносин. Автор відзначає, що це особливий вид адміністративно-правових відносин, що виникають між особою правопорушника та посадовою особою, яка уповноважена на порушення адміністративного провадження та притягнення до адміністративної відповідальності. У статті наголошено на недоцільності зводити адміністративно-деліктні відносини до відносин з адміністративної відповідальності та ототожнювати їх із заходами адміністративного примусу.

Ключові слова: адміністративні правовідносини; деліктні правовідносини; адміністративна відповідальність; правопорушення; обмеження.

Л. В. Шестак, к. ю. н., доцент

ДЕЛИКТНЫЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ КАК ВИД ОХРАННЫХ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Аннотация. В статье поднимаются проблемы определения понятия и юридического содержания деликтных административных правоотношений. Автор отмечает, что это особый вид административно-правовых отношений, которые возникают между правонарушителем и должностным лицом, которое уполномочено на возбуждение административного производства и привлечения к административной ответственности. В статье акцентируется внимание на нецелесообразности понимания под административно-деликтными отношениями исключительно отношений административной ответственности или отождествлять их с мерами административного принуждения.

Ключевые слова: административные правоотношения; деликтные правоотношения; административная ответственность; правонарушение; ограничение.

L. V. Shestak, Candidate of Legal Science,
Associate Professor**TORT LEGAL RELATIONS AS TYPE OF PROTECTIVE ADMINISTRATIVE LEGAL RELATIONS**

Abstract. The article raises the problem of defining the concept and legal content of tort administrative relations. The author notes that this is a special type of administrative-legal relations that arise between an offender and an official who is authorized to initiate administrative proceedings and bring it to administrative responsibility. The article emphasizes the inexpediency of reducing administrative-tort relations to relations of administrative responsibility and identifying them by applying measures of administrative enforcement.

Keywords: administrative legal relations; tortious legal relations; administrative responsibility; offense; limitation.

Актуальність теми дослідження. Одним із основних елементів будь-якої соціальної системи є суспільні відносини, які опосередковують її функціонування. Тому особливості відносин, притаманних тій чи іншій системі, прямо обумовлюють зміст і характер її функціонування. Особливого значення набувають правові відносини, які покликані охороняти

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

найбільш важливі соціальні цінності та передбачають застосування обмежувальних або каральних заходів до осіб, які вчинили правопорушення.

Постановка проблеми. Правовідносини належать до найбільш фундаментальних категорій адміністративного права. Саме у них норми права знаходять своє практичне відображення й застосування. Власне правовідносини уособлюють у собі юридичну форму протікання найбільш важливих суспільних відносин. Проте навіть у межах однієї галузі права відносини змінюються, розвиваються та знаходять своє нове нормативне закріплення. Так, в системі адміністративних відносин виділилися в окрему групу правовідносини, що виникають у зв'язку із вчиненням протиправних діянь, тобто адміністративно-деліктні відносини. Проте їх особливості, зміст та юридичні наслідки ще недостатньо висвітлені у вітчизняній правовій науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративних правовідносин є однією із основних, вона є предметом наукових досліджень ряду науковців, зокрема це: В. Авер'янов, Ю. Битяк, І. Бородін, В. Галунько, І. Голосніченко, Є. Додін, Р. Калюжний, В. Ковальська, Т. Коломоєць, В. Колпаков, В. Копейчиков, О. Никанорова, С. Стеценко, Є. Шульга та ін. Втім, цілий спектр питань адміністративних, у тому числі й деліктних, правовідносин все ще вимагає більш глибокого та ретельного вивчення, що цілком зрозуміло, адже суспільне життя не стоїть на місці, воно постійно та невпинно рухається, що, відповідно, супроводжується певними змінами у системі суспільних відносин – одні з яких перестають існувати, інші змінюються, формуються нові різновиди суспільних відносин тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Адміністративно-деліктні відносини є особливими реально наявними відносинами, що регулюються заборонними матеріальними нормами адміністративного права та реалізуються за допомогою норм адміністративно-процесуального права. Проте їх зміст, особливості, склад учасників, підстави виникнення, міни й припинення мало досліджені. Разом з тим, їх фактична наявність та юридична значимість вимагає від держави внесення відповідних змін у механізм правового регулювання, а для того, щоб дані зміни мали актуальний та доцільний характер, забезпечували належну якість й ефективність функціонування зазначеного механізму, вони мають бути піддані глибокому та змістовному аналізу, і в першу чергу це стосується вивчення сутності деліктних відносин.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є визначення сутності та змісту адміністративно-деліктних відносин як особливого виду охоронних відносин, урегульованих нормами адміністративного права.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-деліктні відносини є різновидом адміністративних правовідносин, що виникають на підставі юридичного факту про вчинення дії або бездіяльності, які виразилися у порушенні вимог норми права, що передбачає адміністративну відповідальність.

Адміністративно-деліктні відносини є юридичною формою фактичних відносин. Таке відношення виникає й реалізується незалежно від бажання правопорушника, а інколи й всупереч бажанню. У сучасних умовах розбудови законодавства про юридичну відповідальність, зокрема кримінальну, із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України на повістку денну виходить питання щодо можливості примирення потерпілого і правопорушника. Вважаємо, що вказаний інститут повинен бути притаманним адміністративно-деліктним відносинам, за винятком тих, що виникають внаслідок вчинення правопорушень, що посягають на загальні засади законодавства і правопорядку.

Більшість науковців сходяться на тому, що адміністративні правовідносини включають в себе й деліктні, останні є видом перших. Зокрема, М. Самбор вважає, що «адміністративні правовідносини охоплюють адміністративно-деліктні відносини, але співвідношення вказаних понять як відношення загального і спеціального» [1, с. 37]. В. Юсупов підкреслював, що норми адміністративного права регулюють також адміністративно-деліктні відносини, які виникають між правопорушником і посадовою особою [2, с. 10]. Тобто адміністративно-правові відносини як правова категорія є значно ширшою за власним змістовим наповненням і включає в себе адміністративно-деліктні відносини як один з елементів, що носить адміністративно-правовий

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

характер і виникає між особою правопорушника та посадовою особою, що уповноважена порушувати адміністративні провадження та/або притягувати до адміністративної відповідальності.

Аналізуючи дефініцію адміністративно-деліктних відносин, вчені поділилися на окремі групи. Так, на думку С. Дембіцької, адміністративно-деліктні відносини є відносинами, що виникають у зв'язку зі скоєнням адміністративних правопорушень [3, с. 122]. Проте така позиція є досить звуженою. По-перше, деліктні відносини фактично відсутні, якщо правопорушення було вчинене в умовах необхідної оборони, крайньої необхідності або неосудним суб'єктом. Немає адміністративно-деліктних відносин і у випадку відсутності одного з елементів складу адміністративного правопорушення.

Дещо ширше на адміністративно-деліктні відносини дивиться В. К. Колпаков, який під ними пропонує розуміти відносини, що виникають щодо вчинення адміністративного правопорушення і застосування адміністративного стягнення [4, с. 81]. Ще далі в цьому питанні просунувся М. Самбор, що визначає адміністративно-деліктні правовідносини як урегульовані нормами адміністративно-деліктного права відношення що виникають у зв'язку із вчиненням, встановленням (документуванням) адміністративного правопорушення, між суб'єктами, де однією обов'язковою стороною є представник органу влади або уповноважена владою фізична чи юридична особа, та спрямовані на припинення дії негативних (шкідливих) факторів правопорушення, відновлення законності та правопорядку, застосування до порушників заходів державного примусу, у тому числі й у вигляді адміністративної відповідальності [1, с. 41].

Справді, адміністративно-деліктними відносинами є відношення між суб'єктами щодо вчинення, встановлення факту та притягнення до адміністративної відповідальності, проте тут важливо відзначити, що до вказаних суб'єктів відносять не лише органи державної влади, але й уповноважених державою осіб (наприклад, громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону).

Цікаву думку висловив Д. Лук'янець про те, що адміністративно-деліктні відносини утворюють власне деліктні відносини (відносини адміністративного правопорушення), відносини адміністративного розслідування, відносини попереднього розгляду матеріалів справи про адміністративне правопорушення, відносини об'єктивної адміністративної відповідальності, відносини суб'єктивної адміністративної відповідальності [5, с. 367]. Тобто адміністративно-деліктні відносини переважно складаються з відносин адміністративного примусу і становлять не разовий захід, а цілий процес, який має певний часовий проміжок, визначені стадії, урегульований законом порядок та розрахований на певний правовий результат.

Адміністративно-деліктні відносини охоплюють всю сукупність відносин щодо заходів адміністративного примусу, застосовуваних державою, а саме попередження, припинення і покарання. В. Денисенко визначає адміністративно-деліктні відносини як різновид правовідносин у сфері державного управління, що виникають в односторонньому порядку за ініціативою уповноваженого на те органу або посадової особи як реакція на порушення норми права, що передбачає адміністративну відповідальність; вони пов'язані з виявленням та фіксацією факту скоєння адміністративного делікту, розглядом справи про адміністративне правопорушення і прийняттям по ньому рішення, а також виконання прийнятого по справі рішення на основі матеріальних і процесуальних адміністративно-правових норм [6, с. 201].

Хоча адміністративно-деліктне відношення функціонує на двосторонній основі, його учасники не в рівному правовому становищі: один суб'єкт наділений державою владним повноваженням стосовно до іншого, а зобов'язаний суб'єкт підпорядкований велінню управомоченого, право якого складається із влади та домагання на повагу до цієї влади [7, с. 41]. Тобто особливостями адміністративно-деліктних відносин є нерівність сторін, що зумовлено участю у цих правовідносинах органів влади та управління, що також притаманно й іншим адміністративним правовідносинам. На нашу думку, вказаний вид правовідносин не повинен характеризуватися вихідною нерівністю сторін, зокрема такою, коли сторона владних повноважень має значні за обсягом преференції прав у порівнянні з іншою стороною. Особливо гостро вказане питання

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

постає, коли орган влади поєднує у собі права декількох учасників, а саме сторони, яка відстоює винуватість, а також приймає рішення про винуватість або невинуватість можливого порушника.

Вище вже відзначалося, що вказані відносини виникають між правопорушником та посадовою особою. Вказана ознака адміністративно-деліктних правовідносин зумовлює замислитися над тим, які саме правопорушення повинні бути змістом адміністративно-деліктних правовідносин. На наш погляд, розмірковуючи над проблематикою адміністративного правопорушення, слід виділити два основні його види: 1) адміністративне правопорушення, об'єктивна сторона якого знайшла нормативне закріплення у заборонній законодавчій нормі; 2) адміністративне правопорушення, що є результатом невиконання чи неналежного виконання повноважень органами влади та управління, у тому числі їх службовими особами, та зумовило порушення прав, свобод та інтересів людини і громадянина, котре й стало приводом звернення останніх до уповноважених органів за захистом, та наявним рішенням компетентного органу (посадової особи) про визнання діяння органу влади (посадової особи) протиправним (як результатом такого звернення). Таким чином, адміністративне правопорушення, має місце тоді, коли: 1) факт правопорушення встановлено спеціально уповноваженим органом чи посадовою особою у визначеному законом процесуальному документі (протоколі про адміністративне правопорушення); 2) факт правопорушення встановлено судом чи іншим уповноваженим органом, чи посадовою особою на підставі проведення розслідування за скаргою чи заявою (іншим зверненням) фізичної або юридичної особи про можливі порушення з боку посадових осіб органів влади чи управління.

Цікавою є позиція С. Братановського на поняття адміністративно-деліктних відносин, який вважає, що такі відносини охоплюють види, заходи адміністративного примусу і порядок їх застосування, визначення кола органів і посадових осіб, які порушують та розглядають справи про адміністративні правопорушення, регламентацію принципів та порядку здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення [8, с. 321]. Таким чином в теорії адміністративного права адміністративно-деліктні відносини ототожнюються з адміністративним примусом, що не виправдано розширює поняття адміністративно-деліктних відносин. Власне адміністративний примус включає в себе, з-поміж іншого й систему заходів адміністративного попередження, які не є адміністративно-деліктними відносинами. Так, О. Жарий слушно зазначає, що заходи адміністративного попередження не пов'язані з вчиненням правопорушень. Вони їх відвертають і передують застосуванню інших заходів примусу, спрямовані вже проти винних у вчиненні певних порушень осіб [9, с. 2].

Актуальним є й визначення особливостей адміністративно-деліктних відносин. В цьому аспекті цікавою є думка Денисенко В. В., який виділяє наступні їх ознаки:

1) вони виникають у правоохоронній сфері, у зв'язку із порушенням вимог законодавства, які передбачають адміністративну відповідальність, та опосередковують взаємозв'язок органу виконавчої влади, наділеного адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, або органу адміністративної юстиції та суб'єкта адміністративного правопорушення (делікта);

2) пов'язані з професійною діяльністю органів адміністративної юрисдикції щодо: а) виявлення та припинення деліктів; б) розгляду справи про адміністративне правопорушення та прийняття по ній рішення; в) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення; г) загальної та індивідуальної профілактики правопорушень і злочинів, а також захисту громадян та юридичних осіб від незаконних дій або бездіяльності державної адміністрації;

3) мають нормативно-правове регулювання на рівні систематизованого акта – КупАП (хоча можуть передбачатися й нормами інших актів) – і поєднують матеріальні та процесуальні норми;

4) характеризуються наявністю значної кількості адміністративно-юрисдикційних органів, застосуванням заходів адміністративного примусу, втручанням у сферу прав і свобод громадян; а також можливістю розгляду адміністративних позовів громадян та юридичних осіб до державної адміністрації у рамках спеціального адміністративного провадження;

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

---

5) мають самостійний суб'єктний склад, який впливає на зміст адміністративно-деліктних відносин, разом з цим їх державно-владний характер виявляється тільки у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, та не є домінуючим для адміністративної юстиції;

6) пов'язані не лише з нормами права, а й з ціннісними орієнтаціями, установками особистості, мотиваційним і поведінковим аспектами [6, с. 51–52].

Цей перелік ознак, на наше переконання, варто доповнити наступними: адміністративно-деліктні відносини виникають незалежно від волі правопорушника; вони передбачають право уповноваженого суб'єкта накладати на порушника додаткові зобов'язання у вигляді адміністративних санкцій або заходів адміністративного впливу, яких він не мав до вчинення протиправного діяння; адміністративно-деліктні відносини переслідують подвійну мету: припинити протиправні прояви поведінки та застосувати до правопорушника каральні заходи; такі правовідносини можуть бути припинені незалежно від волі сторін з підстав, визначених адміністративним законодавством.

Традиційно елементами адміністративно-деліктних правовідносин є суб'єкт, об'єкт і зміст. Суб'єктами таких правовідносин є їх учасники, яких матеріальні і процесуальні норми адміністративного права наділили здатністю вступати в адміністративно-деліктні правовідносини, а також відповідними правами і обов'язками у цій сфері. Усі суб'єкти адміністративно-деліктних правовідносин володіють такою юридичною якістю, як адміністративна деліктоздатність, тобто здатність свідомо і самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки, встановлені нормами адміністративно-деліктного законодавства.

Об'єктом адміністративно-деліктних правовідносин є діяння осіб, на вчинення яких державою встановлена заборона під загрозою застосування адміністративного стягнення. Специфіка властивостей адміністративно-деліктних правовідносин полягає в тому, що їх суб'єкти можуть одночасно виступати і суб'єктами інших правових відносин [7, с. 45].

Під змістом адміністративно-деліктних правовідносин розуміють закріплені адміністративними матеріальними і процесуальними нормами права і обов'язки суб'єктів.

Слід відзначити певну розбіжність в розумінні адміністративно-деліктних відносин російською адміністративістикою, а саме момент їх початку та момент закінчення. Так, В. Денисенко у визначенні адміністративно-деліктних відносин початковим моментом називає ініціативу уповноваженого органу, а не скоєння адміністративного делікту, хоча і визнає той факт, що виникнення адміністративно-деліктних відносин пов'язано з порушенням норм матеріального права. Закінчення адміністративно-деліктних відносин вчений пов'язує з виконанням прийнятого по справі рішення [6, с. 31]. На наше переконання припинення деліктних відносин варто пов'язувати не тільки з виконанням рішення по справі, а й із закриттям провадження по справі (наприклад, у зв'язку із закінченням строків провадження, визнанням особи неосудною тощо).

Цікаво, що і в українській юридичній літературі відносини щодо виконання рішень по справах про адміністративні правопорушення відносять до адміністративно-деліктних: наприклад О. Кузьменко виконання постанови розглядає як окрему стадію у справах про адміністративні делікти [10, с. 358]. Правове регулювання виконання постанов про накладення адміністративних стягнень структурно виокремлено в Розділі V Кодексу України про адміністративні правопорушення [11]. При цьому у кримінальному праві виділяють кримінально-виконавче право, тоді як адміністративне такої підгалузі не має.

Висновки. Таким чином адміністративно-деліктні відносини є особливим різновидом адміністративно-правових відносин з огляду на характер їх регулювання заборонними матеріальними нормами адміністративного права та реалізації їх за допомогою норм адміністративно-процесуального права, носять адміністративно-правовий характер і виникають між особою правопорушника та посадовою особою, що уповноважена на притягнення до адміністративної відповідальності.

Адміністративно-деліктні відносини не слід зводити до відносин з адміністративної відповідальності, адже вони є значно ширшими за своїм характером. Водночас не слід ототожнювати адміністративно-деліктні відносини із заходами адміністративного примусу, бо останній передбачає здійснення заходів, не притаманних деліктним відносинам (наприклад

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

адміністративне попередження). Отже, адміністративно-деліктними можна назвати відносини, що виникають з адміністративного делікту і включають притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності, а також відносини щодо виконання адміністративного стягнення.

Список використаних джерел:

1. Самбор, А. М. Адміністративно-деліктні відносини: окремі погляди на поняття та зміст / М. А. Самбор // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2014. Вип. 6-1. Т. 2. - С. 208-214.
2. Юсупов, В. Теория административного права / В. Юсупов. - М. : Юрид. лит., 1985. - 241 с.
3. Бунечко, В. Виникнення і розвиток адміністративно-деліктних відносин / В. Бунечко // Форум права. - 2015. - № 3. - С. 11-18.
4. Колпаков, В. Деліктний феномен в адміністративному праві України: дис. ...докт. юрид. наук: спец.: 12.00.07 / В. К. Колпаков; Національна академія внутрішніх справ України. - К., 2005. - 428 с.
5. Лук'янець, Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання / Д. М. Лук'янець. - Суми: Університетська книга, 2006. - 431 с.
6. Денисенко, В. Теория административно-деликтных отношений: монография / В. Денисенко. - СПб., 2015. - 394 с.
7. Коваль, Л. В. Административно-деликтное отношение / Л. В. Коваль. - К.: Издательское объединение «Вища школа», 1979. - 227 с.
8. Братановский, С. Административное право: учебник / С. Братановский. - М.: Директ-медиа. 2013. - 467 с.
9. Жарий, О. Властивості заходів адміністративного попередження / О. Жарий // Теорія і практика правознавства. 2012. - Т. 1. № 2. - С. 2-9.
10. Кузьменко, О. В. Адміністративний процес у парадигмі права: дис. ... докт. юрид. наук: спец.: 12.00.07 / О. В. Кузьменко. - К., 2006. - 412 с.
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. - Додаток до № 51. - Ст. 1122.

Надійшла 19.11.2020

Бібліографічний опис для цитування :

Шестак, Л. В. Деліктні правовідносини як вид охоронних адміністративних правовідносин / Л. В. Шестак // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2020. – № 1 (6). – С. 42-47.